

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: חורף תשע"ד, 2014
מספר השאלון: 904441
לנבחנים אקסטרניים — 05
נספח: תכנית הלימודים (לשאלון 05 בלבד)

ספרות עברית וכללית

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.

- פרק ראשון — שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)
פרק שני — סיפור קצר
פרק שלישי — דרמה
פרק רביעי — רומאן ונובלה
פרק חמישי — סיפור שלא נלמד

משלושת הפרקים הראשונים יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק — 28 נקודות).

הפרק הרביעי (רומאן ונובלה — 28 נקודות) והפרק החמישי (סיפור שלא נלמד — 16 נקודות) הם **חובה**. עליך לענות על השאלות שבהם לפי ההוראות בכל פרק.

ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) לנבחנים אינטרניים: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.
(2) לנבחנים אקסטרניים: תכנית הלימודים המצורפת.

ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) לנבחנים אינטרניים: **חובה** לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
(3) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(4) שים לב לכתב, לכתיב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב **בטיט** (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיט" בראש כל עמוד טיט. רישום טיטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה־20)

שים לב! אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מהשאלות 1-13:
על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 1-5),
ועל שאלה אחת משירת המאה ה־20 (שאלות 6-13).
(לכל שאלה — 14 נקודות; סה"כ — 28 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-5.

שירת ימי הביניים

1. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הַיָּם בִּינִי וּבִינָה / שְׁמוּאֵל הַנָּגִיד

הַיָּם בִּינִי וּבִינָה / וְלֹא אָטָה לְחַלּוֹתָהּ
וְלֹא אָרוּץ בְּלֵב חָרָד / וְאֶשֶׁב עַל קְבוּרָתָהּ?
אֶמֶת, אִם אֶעֱשֶׂה כְּזֹאת / אֶהְיֶה בּוֹגֵד בְּאַחֲוָתָהּ!
אָהָה, אַחִי, אֲנִי יוֹשֵׁב / עָלֶי קִבְרָהּ לְעִמָּתָהּ,
לָךְ מְכָאוֹב בְּתוֹךְ לְבִי / כְּמִכְאוֹבִי בְּמִיתָתָהּ.
וְאִם אֶתֵּן לָךְ שְׁלוֹם – / וְלֹא אֶשְׁמַע תְּשׁוּבָתָהּ,
וְלֹא תֵצֵא לְפָגְשִׁנִּי / בְּיוֹם בּוֹאִי לְאֲדָמָתָהּ,
וְלֹא תִשְׁחַק בְּקִרְבִּתִּי / וְלֹא אֶשְׁחַק בְּקִרְבָּתָהּ,
וְלֹא תִרְאֶה תְּמוּנָתִי / וְלֹא אֶרְאֶה תְּמוּנָתָהּ,
לְמַעַן כִּי שְׂאוֹל בֵּיתָהּ / וּבִקְבֹר מְעוֹנָתָהּ –
בְּכוֹר אָבִי וּבֶן אִמִּי, / שְׁלוֹמִים לָךְ בְּאַחֲרִיתָהּ,
וְרוּחַ אֵל תְּהִי נְחָה / עָלֶי רוּחָהּ וְנִשְׁמָתָהּ!
אֲנִי הוֹלֵךְ לְאַרְצִי, כִּי / בְּאַרְץ סָגְרוּ אוֹתָהּ.
וְאֲנוּם עֵת וְאִיקָץ עֵת – / וְאֵת לַעֲד בְּנוּמָתָהּ,
וְעַד בּוֹא יוֹם חֲלִיפָתִי / בְּלִבִּי אֵשׁ פְּרִידָתָהּ!

המשורר מבטא בשיר את כאבו על מות אחיו, אך גם את השלמתו עם אוֹבֵדֵן זה.
הסבר קביעה זו. בתשובתך הדגם שני אמצעים רטוריים המדגישים תגובות אלה.

2. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

בְּכוֹר אָמִי / שמואל הנגיד

בְּכוֹר אָמִי, בְּכוֹר מֹות חֲמָסָךְ / וּמִזֶּה עֵת נִטוֹת שְׁמֶשׁ יְנִיסָךְ,
וְלַעֲרֹב יֵהִי בִינִי וּבִינְךָ / אֲבָנִים וַעֲפָר אֶרֶץ לְמָסָךְ,
וְלֹא הוֹעִיל לָךְ הוֹנֵךְ וְהוֹדֵךְ / בְּיוֹם אֵידֶךְ, וְלֹא כִסֶּךְ וְכוֹסֶךְ.
נִשְׁקָתִיךָ – וְלֹא שָׁת לְבָבְךָ, / וְאַתָּה שׁוֹכֵב כְּאִישׁ בְּרִיא בַּעֲרָשְׁךָ,
וְצַעֲקָתִי – וְלֹא תָשִׁיב, לְמַעַן / לְשׁוֹנְךָ מְלִדְבָר סָר וְחָשֶׁךְ.
וַיִּשְׁנֶנָּה שְׁנַת עוֹלָם אֲשֶׁר צוּר / עָלִי כָּל מַעֲשָׂיו הַפִּיל וְנָסָךְ,
וְהִשְׁקִיךָ בְּכֻלָּח כּוֹס תְּמוֹתָהּ / וְכִמְעַט קָט אֲנִי שׁוֹתָהּ בְּכוֹסֶךְ!

פרש את הבית השלישי, והסבר את תרומתו להבנת משמעות השיר.

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

כְּאֲבִי רַב / שלמה אבן גבירול

כְּאֲבִי רַב וּמִכְתִּי אֲנוּשָׁה / וְכַחֲתִי סָר וַעֲצָמוֹתֵי חֲלוּשָׁה,
וְאֵין מִבְּרַח וְאֵין מָנוֹס לְנַפְשִׁי, / וְאֵין מְקוֹם תְּהִי לִי בּוֹ נְפִישָׁה.
שְׁלֵשָׁה אֶסְפוּ עָלַי לְכָלוֹת / שְׂאֵר גּוּפִי וְרוּחִי הָעֲנוּשָׁה:
גָּדֵל עֶזְוֹן וְרַב מְכָאוֹב וּפְרוּד – / וּמִי יוֹכֵל עֲמֹד לְפָנַי שְׁלֵשָׁה?
הֵימָּה אֲנִי וְאֵם תַּנִּין, אֱלֹהִי, / וְכִי בְּרֹזֶל עֲצָמִי אוֹ נְחוּשָׁה?
אֲשֶׁר כָּל עֵת יִסְבּוּנִי תִלְאוֹת, / כְּאֵלּוֹ הֵם מְסוּרִים לִי יְרֻשָּׁה,
וְתִדְרֹשׁ לְעֹנִי רֵק, כְּאֵלּוֹ / לָךְ אֵין עַל בְּנֵי אָדָם דְּרִישָׁה!
רְאֵה נָא בַּעֲמַל עֲבָדֶךָ וְעֵנִיו / וְכִי נִפְשׁוּ כְמוֹ דָּאָה יְקוּשָׁה –
וְאַהֲבָה לָךְ לְעוֹלָמִים לְעַבְדִּי / וְלֹא אֲשָׁאֵל עֲדִי נֶצַח חֲפִישָׁה.

תאר את סבלו של הדובר בשיר, והסבר את הסיבות לסבל זה.

בתשובתך התייחס גם לשני אמצעים רטוריים המדגישים את עוצמת הסבל.

שירת ביאליק

4. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

על השחיטה / חיים נחמן ביאליק

שמים, בקשו רחמים עלי!
אם-יש בכם אל ולאל בכם נתיב –
ואני לא מצאתיו –
התפללו אתם עלי!
אני – לבי מת ואין עוד תפלה בשפתי,
ויכבר אזלת יד אף-אין תקנה עוד –
עד-מתי, עד-אנה, עד-מתי?

התלן! הא צנאר – קום שחט!
ערפני כפלב, לך זרע עם-קרדם,
וכל-הארץ לי גרדם –
ואנחנו – אנחנו המעט!
דמי מתר – הך קדקד, ויזק דם רצח,
דם יזק ושב על-כתנתך –
ולא ימח לנצח, לנצח.

ואם יש-צדק – יופע מיד!
אף אם-אחרי השמדי מתחת רקיע
הצדק יופיע –
מגר-נא כסאו לעד!
וברשע עולמים שמים ימקו;
אף-אתם לכו, ודים, בחמסכם זה
ויבדמכם חיי והנקו.

וארור האומר: נקם!
נקמה כזאת, נקמת דם ילד קטן
עוד לא-ברא השטן –
ויקב הדם את-התהום!
יקב הדם עד תהמות מחשכים,
ואכל בחשך וחתר שם
כל-מוסדות הארץ הנמקים.

בשיר זה המשורר מגיב על פרעות קישינב בעוצמה רגשית עזה.

הסבר קביעה זו. בסס את דברך על שניים מן האמצעים הרטוריים המעצבים

את התגובה הרגשית של המשורר.

5. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

אם יש את נפשך לדעת / חיים נחמן ביאליק

- בית 1 **אם-יש את-נפשך לדעת את-המעין**
ממנו שאבו אחיה המומתים
בימי הרעה עז כזה, תעצומות נפש,
צאת שמחים לקראת מות, לפשט את-הצנאר
אל-כל-מאכלת מרוטה, אל-כל-קרדם נטוי,
לעלות על-המוקד, לקפץ אל-המדורה,
וב, אחד" למות מות קדושים –
- בית 2 **אם-יש את-נפשך לדעת את-המעין**
ממנו שאבו אחיה המדכאים
בין מצרי שואל ומצוקות שחת, בין עקרבנים –
תנחומות אל, בשחון, עצמה, ארץ רוח
וכח ברזל לשאת יד כל-עמל, שכם
הנטוי לסבל חיי סחי ומאס, לסבל
בלי קץ, בלי גבול, בלי אחרית –
- בית 3 **אם-תאבה לראות את-החיק אליו נשפכו**
כל-דמעות עמך, לבו, נפשו ומררתו –
מקום כמים נתכן, פרצו שאגותיו,
שאגות המרגיות בטן שואל תחתיות,
אנחות שמפחדן סמר גם-השטן,
נהי מפוצץ צור, אף לא קשי לב האויב
העז מצור, הקשה מן-השטן –
- בית 4 **אם-יש את-נפשך לדעת את-המעין**
אל-ראשו מלטו אבותיה משאת נפשם,
תורתם, קדשי קדשיהם – ויצילום;
אם-תאבה דעת את-המחבא בו נשמרה –
ובעצם טהרה – רוח עמך הכבירה,
שגם בשבעה חיי חרפה, רק וכלמה
שיבתה לא-הובישה חמדת נעוריה –
- בית 5 **אם-תאבה דעת את-האם הרחמניה,**
האם הזקנה, האהבת, הנאמנה,
שברחמים רבים אספה דמעות בנה האבד,
ובחמלה גדולה כוננה כל-אשוריו,
ומדי שובו נכלם, ציף ויגע
אל-תחת צל קורתה תמח את-דמעתו,
תכסהו בצל כנפיה, תישנהו על-ברפיה –
- בית 6 **הוי, אה נענה! אם לא-תדע לך כל-אלה –**
אל-בית המדרש סור, הישן והנשן,
בילי טבת הארבים, השוממים,
בימי התמוח הפערים, הלהטים,
כחם היום, בשחר או בנשף לילה,
ואם-עוד הותיר אל לפליטה שריר מצער –
אז אולי גם-כיום תראינה בו עיניך
בשפעת צללי קירותיו, בערפל,
באחת וזיוותיו או על-יד-תנורו
שבלים בודדות, כצל ממה-שאבד,
יהודים קדרים, פנים צמקים ומצררים,
- בית 7 **יהודים בני הגלות, משכי כבד עליה,**
המנשים את-עמלם בדרך של-גמרא בלה,
משפחים רישם במדרש שיחות מני קדם
ומשיחים את-דאגתם במזמורי תהלים –
(אנה! מה-נלקה ונעלובה זה המראה
בעיני זר לא-יבין!) אז יגדה לך,
כי רגלה על-מפתן בית חיינו תדרה,
ועינה תראה אוצר נשמתנו.
- בית 8 **ואם לא-לקח אל ממך כל-רוח קדשו**
ויותר עוד מתנחומותיו בלבבך,
ושביב תוחלת אמת לימים טובים מאלה
יגיה עוד לפעמים מסלשי מחשכיו –
אז דע לך ושמע, הנה, אחי הנענה!
כי רק ויק מצל הוא, רק ניצוץ פליטה קטן,
אשר בגס התמלט מן-האש הגדולה
האירו אבותיה על-מזבחם תמיד.
ומי יודע אם לא-נחלי דמעותיהם
העבירונו וביאונו עד-הלם
ובתפלתם מאת אדני שאלונו;
ובמותם צונו לנו את-החיים –
החיים עד-העולם!

המשורר מתאר את התפקיד של בית המדרש בחיי העם היהודי באמצעות ביטויים מטפוריים.
ציין שלושה מן הביטויים המטפוריים האלה, והסבר את משמעותם בשיר.

/המשך בעמוד 7/

ענה על אחת מהשאלות 6-13.

שירת המאה ה-20

שירי זלדה

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שְׁנֵי יְסוּדוֹת / זלדה

הִלְהֵבָה אוֹמֶרֶת לְבְרוֹשׁ
בְּאֶשֶׁר אֲנִי רוֹאָה
כִּמְהָ אֶתְהָ שְׁאֲנֹן
כִּמְהָ עוֹטָה גֶּאוֹן
מְשֻׁהוּ בְּתוֹכִי מְשִׁתּוֹלֵל
אֵיךְ אֶפְשֶׁר לַעֲבֹר אֶת הַחַיִּים
הַנּוֹרָאִים הָאֵלֶּה
בְּלִי שְׂמֵץ שֶׁל טְרוֹף
בְּלִי שְׂמֵץ שֶׁל רוֹחֲנִיּוֹת
בְּלִי שְׂמֵץ שֶׁל דְּמִיוֹן
בְּלִי שְׂמֵץ שֶׁל חֲרוּת
בְּגִאֲוָה עֲתִיקָה וְקוֹדֶרֶת.
לוֹ יִכְלָתִי הֵייתִי שׁוֹרֶפֶת
אֶת הַמִּמְסָד
שֶׁשָּׁמוֹ תְּקוּפוֹת הַשָּׁנָה
וְאֶת הַתְּלוּת הָאֲרוּכָה שֶׁלֹּךְ
בְּאֲדָמָה, בְּאֵוִיר, בְּשֶׁמֶשׁ, בְּמָטָר וּבִטֵּל.
הַבְּרוֹשׁ שׁוֹתֵק,
הוּא יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טְרוֹף
שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲרוּת
שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דְּמִיוֹן
שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוֹחֲנִיּוֹת
אֵךְ הַשְּׁלֵהֶבֶת לֹא תִבִּין
הַשְּׁלֵהֶבֶת לֹא תֵאֱמִין.

כיצד כל "יסוד" תופס את עצמו, וכיצד הוא תופס את ה"יסוד" האחר?

מהי לדעתך עמדת המשוררת בעימות בין שני היסודות? נמק את דברך.

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

כְּאֶשֶׁר הָיְיָתָּ פֹּה / זֵלְדָה

כְּאֶשֶׁר הָיְיָתָּ פֹּה
וּמִבְטָךְ הַחַיִּים מִגֵּן עָלַי
וּמִחֻשְׁבוֹתַיִנִי נוֹגְעוֹת
פָּתַע
כְּנֶף אֶל כְּנֶף.

כְּאֶשֶׁר הָיְיָתָּ עִמָּדִי
בְּתוֹךְ הַדְּבָרִים הַחוֹלְפִים
הָיוּ הַקִּירוֹת בְּנֵי־בֵית קְשִׁישִׁים
שֶׁסָּפְרוּ מַעֲשִׂיּוֹת עֲתִיקוֹת
בְּעֶרֶב
כְּאֶשֶׁר שְׁתִּינּוּ תָה.

עֲכָשׁוּ הַקִּירוֹת אֵינָם מְחֹסָה
הֵם הִסְתַּגְּרוּ בְּשִׁתְּקָתָם
וְלֹא יִשְׁגִּיחוּ בְּנִפְלִי
עֲכָשׁוּ הַקִּירוֹת סִיד וּמִלֵּט
יְסוֹד זָר
חָמַר לֹא עוֹנָה כְּמוֹת.

הלשון הציורית בשיר ממחישה את הקרבה בין המשוררת ובין בעלה־אהובה ואת בדידותה

לאחר מותו.

הסבר והדגם קביעה זו.

8. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

צפור אחוזת קסם / זלדה

כְּאֶשֶׁר הַגּוֹף הִרָךְ
מֵט לִנְפֹל
וְהוּא מְגֵלֶה חֲרָדָתוֹ מִפְּנֵי הַקֶּץ
לְנִשְׁמָה,
מְצַמֵּחַ עֵץ הַשְּׁגֶרָה הַנִּמּוּךְ
שְׂאֵבֶק אֲכָלוֹ
עֲלִים יִרְקִים פֶּתְאֻם.
כִּי מֵרִיחַ הָאֵין יִפְרִיחַ
הַדּוֹר נֶאֱהָ
וּבְצִמְרָתוֹ צִפּוֹר
אֲחוֹזַת קֶסֶם.

הסבר את משמעותם הסמלית של העץ ושל הציפור בשיר.

/המשך בעמוד 10/

9. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

כל שושנה / זלדה

כל שושנה היא אי
של השלום המבטח,
השלום הנצחי.

בכל שושנה מתגוררת
צפור ספירית
ששמה "וכתתו".

ונדמה
כה קרוב
אור השושנה,
כה קרוב
ניחוחה,
כה קרוב
שקט העלים,
כה קרוב
אותו אי –
קח סיכה
וחצה את ים האש.

תאר את מבנה השיר, והסבר את תרומתו לבניית משמעות השיר.

שירי ארז ביטון

10. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר זהרה אלפסיה / ארז ביטון

זְהֵרָה אֶלְפֶסְיָה
זְמַרְתָּ הַחֲצֵר אֶצֶל מַחְמַד הַחֲמִישִׁי בְּרֶבֶת שְׁבִמְרוֹק.
אוֹמְרִים עָלֶיהָ שְׂכָאֲשֶׁר שָׁרָה,
לְחַמוּ חִילִים בְּסִכִּינִים
לְפִלֵּס דֶּרֶךְ בְּהֶמוֹן
לְהִגִּיעַ אֶל שׁוּלֵי שְׁמֶלְתָהּ
לְנִשֵּׁק אֶת קִצּוֹת אֶצְבְּעוֹתֶיהָ
לְשִׁים כֶּסֶף רִיאָל לְאוֹת תּוֹדָה
זְהֵרָה אֶלְפֶסְיָה,
הַיּוֹם, נָתַן לְמִצָּא אוֹתָהּ
בְּאֶשְׁקֶלוֹן, בְּעִתִּיקוֹת ג', לִיד לְשֵׁכֶת הַסַּעַד,
רֵיחַ שְׁיָרִים שֶׁל קַפְסוֹת סְרָדִינִים עַל שְׁלָחַן מִתְנַדָּד בֵּין שְׁלֹשׁ רִגְלִים,
שְׁטִיחֵי מֶלֶךְ מְרֵהִיבִים, מְרַבֵּבִים עַל מִטַּת סוֹכְנוֹת,
וְהִיא בְּחִלּוֹק בִּקְרָה בְּהוּי
שְׁעוֹת בְּמֶרְאָה
בְּצַבְעֵי אֶפֶר זֹלִים
וּכְשֶׁהִיא אוֹמְרָת:
מַחְמַד הַחֲמִישִׁי אִישׁוֹן עֵינָיו
אֵינָהּ מִבִּין בְּרִגְעַ הָרָאשׁוֹן.
לְזְהֵרָה אֶלְפֶסְיָה קוֹל צְרוּד,
לֵב צָלוּל וְעֵינַיִם שֹׁבְעוֹת אֶהְבָּה.
זְהֵרָה אֶלְפֶסְיָה.

מהו היחס שמעוררת בך דמותה של זהרה אלפסיה, כפי שהיא מתוארת בשיר?

נמק את דברך, ובסס אותם על השיר כולו.

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

דברי רקע ראשונים / ארז ביטון

אָמִי אָמִי

מִכֶּפֶר הַשִּׁיחִים הִירָקִים בִּירֵק אַחֵר.
מִקֵּץ הַצִּפְרִים הַמַּחְלִיבוֹת חֶלֶב מִתּוֹק מִכָּל מִתּוֹק,
מִעֶרֶשׁ זְמִירֵי אֶלֶף לַיְלָה וְעוֹד לַיְלָה.

אָמִי אָמִי

שֶׁהֲרַחֲקָה רָעוֹת
בְּאַצְבָּעוֹת צָרְדוֹת
בְּהִלָּקְאוֹת חֲזָה
וּבְשֵׁם כָּל הָאֲמָהוֹת.

אָבִי אָבִי

אֲשֶׁר עָסַק בְּעוֹלָמוֹת
אֲשֶׁר קִדַּשׁ שְׁבֻתוֹת בְּעֶרְאֵק נָקִי
אֲשֶׁר הָיָה בְּקִי מֵאִין כְּמוֹהוּ
בְּהִלְכוֹת בֵּית כְּנִסְתָּ.

אָנִי אָנִי

שֶׁהֲרַחֲקָתִי עֲצָמִי
הֲרַחֲקָה אֶל תּוֹף לִבִּי
שֶׁכְּשֶׁהִכֵּל הָיוּ יָשָׁנִים
הָיִיתִי מִשְׁגֵּן
הֲרַחֲקָה אֶל תּוֹף לִבִּי
מִסּוֹת קִטְנוֹת שֶׁל בֶּן
בִּיהוּדִית
מְרוֹקָאִית.

תאר את מבנה השיר, והסבר את תרומתו להבנת משמעות השיר.

קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרי.

תקציר שיחה / ארז ביטון

מה זה להיות אותנטי,
לרוץ באמצע דינגוף ולצעק ביהודית מרוקאית.
"אנא מן אלמגרב אנא מן אלמגרב"
(אני מהרי האטלס אני מהרי האטלס).

מה זה להיות אותנטי,
לשבת ברונל בצבעונין (עגאל וזרבקה, מיני לבוש),
או להכריז בקול: אני לא קוראים לי זהר אני זיש, אני זיש (שם מרוקאי).
וזה לא, וזה לא,
ובכל זאת טופחת שפה אחרת בפה עד פקוע חניכים,
ובכל זאת תוקפים ריחות דחויים נאהבים
ואני נופל בין העגות
אובד בביל הקולות.

הדובר בשיר מתלבט בשאלה של הגדרת זהותו. הסבר קביעה זו.
בסס את דבריך על שני אמצעים רטוריים התורמים לעיצוב שאלה זו בשיר.

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריי.

פגומים / ארז ביטון

על סף חֲצִי בֵּית בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל
עֲמַד אָבִי
מַצְבִּיעַ לְצַדִּדִּים וְאוֹמֵר:
בְּהִרְסוֹת הָאֵלֶּה
נִבְנָה פֶּעַם מִטְבָּח
לְכַשֵּׁל בּוֹ זָנֹב לְוִיתָן
וְשׁוֹר הַקֶּבֶר,
וּבְהִרְסוֹת הָאֵלֶּה
נָקִים פָּנֹת תְּפִלָּה
לְמִצָּא מְקוֹם
לְמִקְדָּשׁ מַעֲט.
אָבִי נִשְׁאַר בְּסֶף
וְאֲנִי כָּל יָמִי
מַצִּיב פְּגוּמִים
אֶל לֵב הַשָּׁמַיִם.

הסבר והדגם את הקשר בין הכותרת "פגומים" ובין משמעות השיר.

פרק שני – סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מהשאלות 14-16 (לכל שאלה – 14 נקודות).

סיפורים מאת עגנון (לא כולל הנובלה "בדמי ימיה")

14. מעשיהן של דמויות, דבריהן, מחשבותיהן, רגשותיהן, תיאורי סביבה ונוף, סמלים ומוטיבים, הם דרכים לאפיון דמויות בסיפורים קצרים רבים.
הסבר והדגם שתיים מדרכי אפיון אלה, על פי סיפור קצר מאת עגנון שלמדת.

סיפורים עבריים מן המחצית הראשונה של המאה ה-20 (לא כולל סיפורים קצרים מאת עגנון). סיפורים מתורגמים (לא כולל "איש זקן מאוד עם כנפיים עצומות", מאת גבריאל גרסיה מארקס)

15. תאר משבר בחייה של דמות מרכזית בסיפור קצר שלמדת, ואת התמודדותה עם משבר זה.
האם אופן ההתמודדות מעיד על גדולה אנושית או על חולשה? בסס את דבריך על הסיפור.

"איש זקן מאוד עם כנפיים עצומות" / גבריאל גרסיה מארקס

16. דמותו של האיש הזקן עם הכנפיים העצומות והתגובות של אנשי הכפר כלפיו מתוארות באירוניה.
על פי הסיפור, הדגם קביעה זו, והסבר את תרומתה של האירוניה למשמעות היצירה.

פרק שלישי – דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מהשאלות 17-24 (28 נקודות).
שים לב: בשאלות 17-24 אפשר לענות רק על פי טרגדיה של
סופוקלס או טרגדיה של שקספיר.

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"

17. תאר את סיום העלילה של הטרגדיה מאת סופוקלס שלמדת ("אנטיגונה" או "אדיפוס המלך"), והסבר כיצד מאיר סיום זה את משמעות הטרגדיה.

"אנטיגונה"

18. בטרגדיה "אנטיגונה" מוצגת אמת אחת לעומת אמת אחרת. כיצד אמיתות אלה באות לידי ביטוי במחזה? הסבר והדגם את דבריך. האם יש הכרעה בין אמיתות אלה במחזה? נמק את דבריך.

"אדיפוס המלך"

19. אמנם אדיפוס הוא מלך חזק ונערץ, אך צופי הטרגדיה נחשפים גם לחולשתו האנושית מכיוון שהם יודעים פרטים שנסתרים ממנו. הסבר קביעה זו, והדגם את דבריך באמצעות שני דיאלוגים מן המחזה.

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו"

20. הסבר והדגם כיצד מזימות ותככים מניעים את העלילה הטרגית במחזה של שקספיר שלמדת, וכיצד הם מאירים את דמותו של הגיבור הטרגי.

"המלט"

21. לפניך קטע מדברי המלט. קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.
עכשיו יכולתי לעשות את זה על נקלה, עכשיו הוא מתפלל [...] וכי אקח נקם, אם את נפשו אקח
שהיא נצרפת ומטוהרת?
פרש דברים אלה של המלט, והסבר כיצד הם מאירים את דמותו.
בסס את דבריך על דוגמאות נוספות מן המחזה.

22. "המלך ליר"

לפניך קטע מדברי קורדליה בתחילת המחזה.

קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.

אבוי, כי לא אוכל לשים לבי על דל שפתי. אהבתי את מלכי כחובתי – לא יִתֵּר לא פחות.
הסבר והדגם כיצד דברים אלה מאירים את דמותה של קורדליה, וכיצד הם מניעים את העלילה הטרגית של המחזה.

23. "מקבת"

קרא את דבריה של לידי מקבת לבעלה לפני הרצח, וענה על השאלה שאחריהם:

אינך חסר רצון להיות גדול, שאפתנות; אבל חסר לך הרוע הדרוש.

הסבר כיצד דברים אלה מאירים את דמותה של לידי מקבת. בסס את דבריך על דוגמאות מן המחזה.

מהו המחיר שהיא משלמת בשל תפיסה זו? הסבר והדגם את דבריך.

24. "אותלו"

קרא את דבריו של יאגו לאותלו במערכה השלישית, וענה על השאלה שאחריהם.

הישמר מן הקנאה, אותלו, מן המפלצת ירוקת העין אשר תשים לְקֶלֶס את טְרַפָּה.

הסבר כיצד דברים אלה מאירים את דמותו של יאגו ואת דמותו של אותלו. בסס את דבריך על דוגמאות מן המחזה.

פרק רביעי – רומאן ונובלה

שים לב: פרק זה הוא חובה. ענה על אחת מהשאלות 25-29 (28 נקודות).

רומאן מתורגם, נובלה מתורגמת (כולל הנובלה "הזקן והים")

25. תאר את התפתחות היחסים בין שתי דמויות ברומאן המתורגם או בנובלה המתורגמת שלמדת, והסבר כיצד יחסים אלו בונים את משמעות היצירה.

רומאן מתורגם, נובלה מתורגמת (לא כולל הנובלה "הזקן והים")

26. יצירות ספרות רבות עוסקות בשאלות מוסר או ערכים. הצג שאלה אחת כזאת הבאה לידי ביטוי ברומאן המתורגם או בנובלה המתורגמת שלמדת, והסבר אותה. האם ביצירה יש הכרעה בנוגע לשאלה זו? הסבר והדגם את דברך.

"הזקן והים" / ארנסט המינגווי

27. "אבל האדם לא נועד לתבוסה" הוא אמר. "אפשר למוטט אדם אבל לא להביס אותו". הסבר והדגם כיצד אמירה זו של הזקן באה לידי ביטוי בהתנהגותו בנובלה. בסס והדגם את דברך על פי הנובלה.

עיר קסומה, ספר הדקדוק הפנימי, מר מאני, מקדמות, סיפור פשוט, שירה, חיי נישואים,

התגנבות יחידים, זיכרון דברים

28. תאר את התפתחות היחסים בין שתי דמויות ברומאן שלמדת, והסבר כיצד יחסים אלה בונים את משמעות היצירה.

29. יצירות ספרות רבות עוסקות בשאלות מוסר או ערכים. הצג שאלה אחת כזאת הבאה לידי ביטוי ברומאן שלמדת, והסבר אותה. האם ברומאן יש הכרעה בנוגע לשאלה זו? הסבר והדגם את דברך.

פרק חמישי – סיפור שלא נלמד

פרק זה הוא חובה. ענה על שאלה 30 (16 נקודות).

30.

לפניך קטע מן הסיפור "מלך בירושלים" מאת דן בניה סרי.
קרא את הסיפור, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

מלך בירושלים / דן בניה סרי

אילו נדרשתי להתוודות, ואפילו בצניעות, על המאורע החשוב והמסעיר ביותר בחיינו כילדים בשכונה מזרחית חמה ופשוטה בירושלים, הייתי ממחר להניח יד על הלב ולהכריז בהתרגשות – טקס הבר־מצווה.

זה היה היום האחד בחיינו שבו נעשינו מלכים לשעה אחת. היום היחיד בחיינו שבו לא נדרשנו לצחצח את הנעליים המרופטות שלנו, או לגהץ את הסֶפֶק־בגדים שלבשנו. כי ביום ההכתרה הפלאי ההוא עטפו אותנו בחליפת מלכות של ממש, וכך הוליכו אותנו, כמרדכי היהודי בשעתו, בין סמטאות השכונה, שלא יטעה מי מבין דייריה הנפתעים, מי הוא מכאן ואילך המלך החדש שנמשח עליהם. אך עיקר לעיקרים, המופת המסעיר מכול, שהעביר אותנו מן הילדות לנערות הנחשקת, היה שעון היד. ומי שלא ראה חתן בר־מצווה עונד משכית מופלאה זו לכף ידו, אפשר לא ראה מלך בן־דוד מתהלך מאושר בין ארזי היכלו. זאת, אף שאת הסכום היקר והפרוע למצווה זו של בגרות אנוסים היו ההורים הנכלמים לגייס באמצעות מגבית סמויה ומעליבה בקרב הדודות והדודים, הידידים ואף השכנים הנבוכים.

חתני הבר־מצווה, עם שחגרו תו מלכות זה לשורש כף ידם, ועוד קודם שלמדו לזהות את מחול המחוגים המתעתע, הסתערו כמטורפים על השוק הצבעוני והעשיר של שכונת הבוכרים, התרוצצו המומי שררה בין הקונים הרבים, עד ששמעו את אחד הקונים שואל בתמימות את חברו, "מה השעה?". באותה שעה, בגאווה שאין מופלאה ממנה, היה חתן הבר־מצווה חושף את זרועו בפני השואל הנדהם ומציג לעיניו את השעון, "הנה, תסתכל מה השעה". הייתה זו אולי הפעם הראשונה בחיינו של הנער, שבה חש עצמו כשווה בין שווים, קיים בין קיימים.

ענה על שני הסעיפים א-ב.

א. תיאור "המאורע החשוב והמסעיר ביותר" מבליט דווקא את המצב החברתי־הכלכלי בשכונה, ואת חיי השגרה של הילד בסיפור.

הסבר והדגם קביעה זו. (8 נקודות)

ב. הסבר והדגם שניים מן האמצעים הרטוריים התורמים לעיצוב החווייה שבמוקד הקטע. (8 נקודות)

בהצלחה!